

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Cap. II. Jn septimo me[n]se, vicesima [et] prima me[n]sis, factu[m] est
verbu[m] d[omin]i in manu Aggei prophete, dice[n]s: Loquere ad
Zozobabel filiu[m] Salathiel, duce[m] Juda, [et] ad Jesu[m], ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

& regis, sacerdotes & reges sunt: Vos autem (inquit Petrus) genus electum, regale sacerdotium. Et in Apoca. gratia: actionis ipsorum: vox ista est: Fecisti enim nos deo nro regnum & sacerdotes. Sed & hoc quod in sexto mese ingressi sunt, & faciebant opus in domo domini, pro ipsa perfectione numeri senarii reminisci nos facit, quod angelus ad Mariam dixit, ubi ingrediebatur in uterum virginis verbum deus, sapientia dei, domum de carne eius mox edificatura sibi: Et hic mensis est sextus illi, qui vocatur sterilis. Forte & hic mensis sextus anni secundi Darii, qui ingressi sunt, & faciebant opus in domo domini, & illic mensis sextus a conceptione Iohannis, qui concipiente virgine de spiritu sancto, inchoatum est templum corporis domini, lectorum delectat propter perfectionem (ut iam dictum est) numeri senarii, qui constat ex partibus suis. Est enim dimidium eius ternarius, tertia pars binarius, sexta unitas, qui tres partes simul iunctae, senarii perficiunt. Eiusmodi numeros, qui ualde rari sunt, Arithmetici perfectos dicunt. Ex ipso igitur numero comoniti, libenter hic quoque predicam, quia perfectius inter cuncta opera mundi nihil est templo corporis Christi, quod edificatum est in absolute captiuitatis generis humani, secundum typum templi illius manufacti, quod edificatum est in absolute captiuitatis populi dei, qui de Babylonem rediit. Sequitur. In septimo mese, vicesima et prima mensis, factum est verbum domini in manu Aggae prophete, dicens: Loquere ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Iudae, et ad Iesum filium Josedech, sacerdotem magnum, et ad reliquos populi dices: Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua prima? et quid vos videtis hac nunc? Nunquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris? et nunc confortare Zorobabel, dicit dominus, et confortare Iesum filium Josedech, sacerdos magne, et confortare omnes populus terrae, dicit dominus exercituum. Verbum quod pepigi vobiscum, cum egredere mini de terra Aegypti, et spiritus meus erit in medio vestrum. Nolite timere, quia hec dicit dominus exercituum. Abhuc vnum modicum est, et ego commouebo caelum et terram, et mare, et aridam, et mouebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus, et implebo domum istam gloria, dicit dominus exercituum. Audeum est argentum, et meum est auxilium, dicit dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius nouissime, plus quam prima, dicit dominus exercituum, et in loco isto dabo pacem, dicit dominus exercituum. Totum hoc capitulum simul posuimus, ut quoniam per se satis patet literalis sensus, totius ad delectationem laetentis in ea mysterii diligenter peringat animus. Nimirum quoniam (ut supra iam dictum) monuimus, fundatum est templum domini. Plurimi (inquit Esdras) etiam de sacerdotibus & leuitis, et principes patrum, & seniores, qui uiderant templum, antequam fundatum esset, & hoc in oculis eorum, fiebant uoce magna, & multi uociferantes in laetitia eleuabant uocem suam, nec poterat quisque agnoscere uocem clamoris laetantium, & uocem fletus populi. Causa haec fuit, ut diceret dominus. Quis in uobis est derelictus, qui uidit domum istam in gloria sua prima? & quod uos uidetis hanc nunc? Nunquid non ita est, quasi non sit in oculis uestris? Fiebat enim ferè templum, dimidio minus quam fuerat prius. Hoc prospiciens siue intedens, magna erit gloria domus istius nouissime, plus quam prima, dicit dominus exercituum, & in loco isto dabo pacem. i. peccatorum remissionem, dicit dominus exercituum. Equidem Herodes templum illud, quoniam erat priore minus, deposuit, & in antiquam magnitudinem reformauit, multis & magnis aedificijs decorauit, sed hoc nunquam dominus exercituum pro gloria reputare sit dignatus, quod homo funestus, rex impius opatus est, ex aequari uel etiam praeferrì contendens regi magnae opinionis, & sapientissimo Salomoni. Gloria illa, gloria uera fuit loco uel templo illi, quod in eo deus homo factus, offerri est dignatus, secundum consuetudinem legis dicentis: Quia omne masculinum adaperies uoluntate, sanctum domino uocabit, & quod in loco illo, in ciuitate illa, ante portas urbis pro omnino mundo crucifixus, pacem, i. peccatorum remissionem dedit creditibus, & his, qui prope erant, Iudeis, & his qui longe erant, Gentibus. Nunc illud dicere libet, quia quorum in oculis domus quam fundebatur, sic erat, quasi non esset, qui uiderant illam in gloria sua prima, fiebant uoce magna, uociferantibus in laetitia iunioribus, qui priore illam non uiderant, nonnullam similitudinem protulerunt eorum, qui tempore euangelicae praedicationis credentes, ex circuncisione grandem excitauerunt tumultum, & eos qui creditiderunt ex gentibus, turbauerunt, sicut habemus in Actibus Apostolorum. Domus quippe nouissima sic erat, quasi non esset in oculis eorum, in comparatione eius, quam prius uiderunt, i. siue des Christi, & ritus sacrificij noui, sacrificij ueri, cuius ipse Christus auctor est, sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech, non ualere ad salutem illis uisus est, nisi circuncideretur, et omnem obseruaret morem, quem tradidit Moyses. Sed quid dicit sermo propheticus? Et nunc con-

1. Petr. 2.
Apoca. 7.
Mysterium numeri senarii.
Luc. 1.

CAP. II.

1. Esdr. 3.

Vide Iose. in antiqu. lib. 11. cap. fin.

Exod. 34
Luc. 2.
Eph. 2.

Act. 15. 14.

Psal. 109
Act. 15.

COMMENT. RVPER. ABBA. LIB. I.

fortare Zorobabel, dicit dñs, & cōfortare Iesu filij Iosedech, sacerdos magne, & cōfortare ois pp̄lus terræ dicit dñs exercituū, & facite, qm̄ ego uobiscū sum, dicit dñs exercituū. Si cut dixit, ita factū est, qm̄ cōfortatus est ois, in quo erat dñs exercituū, sp̄s paraclētus, et in discipuli gaudio & cōsolatione sancti sp̄s replebatur, & in eo, q̄ quotidie crescebat, & augebatur credentiū nūerus, siebat quotidie, & fit, & fiet usq; in finē seculi, qd̄ dictū est, magna erit gloria domus istius nouissimæ, plus q̄ primæ. Eiusdē gloriæ summū erit illud quod ait: Adhuc unū modicū, & ego cōmouebo cælū & terrā, & mare & aridā, & mouebo oīa gētes, & ueniet desideratus cū cī is gētibus. Magna erit illa motio, gloriosa erit illius desiderati uisio. Hinc ipse dicit: Et erūt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ cōfusione sonitus maris & fluctuū, arefcētibus hoibus præ timore & expectatiōe, que sup̄ueniet uniuerso orbi. Nā uirtutes cœloḡ mouebunt. Et tūc uidebūt filiū hoīs uenientē in nubibus, cū potestate magna & maiestate. Et tūc sine dubio plena et p̄fecta erit gloria domus huius nouissimæ Ch̄si & ecclesiæ. Proinde cū dixisset: Et ueniet desideratus cunctis gētibus, ita suniūxit, & implebo domū istā gl̄ia, dicit dñs exercituū. Interim gloria nō dū p̄lecta est, q̄a gloriāmur (inqt̄ Ap̄lus) nō dū in re, sed in spe gl̄iæ filioꝝ dei. Ibi erit plenus fidelis fructus, q̄a sp̄ūaliter egressi sumus de terra Aegypti, credentes in Christū, & sp̄ū sancto in baptisate signati, hoc ipse promittēs, ybū (inqt̄) qd̄ pepigi uobiscū, cū egredieremini de terra Aegypti, & sp̄us meus erit in medio uestro. Videbitis sicut est, uidebitis facie ad faciem euacuato qd̄ ex parte est. Quod toties repetit, dicit dñs exercituū, nullū legēti uel audientī parere debet fastidiū, imō facere attentū, docile & beneuolū auditorē, ut ueniat magnā esse quā audit, & dignā promissore deo remunerationē. L. In uicesima & quarta noni mēsis in anno secundo Barii regis, factum est uerbum domini ad Aggeum prophētā, dicens: Hec dicit dominus exercituum: Interroga sacerdotes legē, dices: Si tulerit hō carnē sanctificatā in ora uestimēti sui, & tetigerit de summitate eius panē, aut pulmētum, aut uinum, aut oleum, aut oēm cibum, nunquid sanctificabitur? Respōdēt autē sacerdotes, dixerunt: Non. Et dixit Aggeus: Si tetigerit pollutus in aia ex omnibus his, nunquid cōtaminabitur? Et respōderunt sacerdotes, & dixerunt: Contaminabitur. Et respondit Aggeus, & dixit: Sic populus iste, & sic gēs ista ante faciē meā, dicit dominus, & sic oēs opus manuum eorū, & omnia que obtulerunt ei, cōtaminata erunt. Ecce hic tertio factū ad Aggē uerbū dñi, pulcherrū et delectabile fidei mysteriū, sua interrogatiōe innuit, q̄ nō nisi fidelis et euāgelicæ gr̄ie studiosus adauertere possit. Deniq; prima respōsione, q̄ interrogāti dño, siue prophetæ, si tulerit hō carnē sanctificatā in ora uestimēti sui, & tetigerit de summitate eius panē, aut pulmētū, aut uinū, aut oleū, aut oēm cibū, nunquid sanctificabitur? Rñdēt sacerdotes dicētes: Nō. Cōuincunt et iudicant ex ore suo Iudæi cū sacerdotibus suis, qd̄ ex lege nō possunt iustificari. Quis enī fuit hō, q̄ sanctificatā carnē abscondit, et colligatā tulit in ora uestimēti sui, nisi Moses, q̄ sacrosanctæ carnis et passiōis Ch̄si sacramēta sub uelamine legis abscondit? Hoc deniq; est, qd̄ in sancta ecclia ubiq; prædicat, qd̄ in oibus ecclesiis Ap̄stolus, et omnis docet discipuloꝝ Ch̄si chorus, q̄a quicq; cærimoniæ in immolatiōe agni pascualis, et in cæteriis Moses tradidit, aut scripsit, typus fuit saluiferæ passiōis Ch̄si. Itaq; dare legē eiusmodi sine dubio, carnē sanctificatā fuit ferre in ora uestimēti, et eiusdē legis l̄sa, pp̄m in cibis et potib; instruere. Hoc fuit de summitate uestimēti panē, aut pulmētū, aut uinū, aut oleū, aut oēm cibū tangere. Sed nunquid sanctificabitur quippiā taliū tactū de summitate uestimēti, cuius in ora caro sanctificata portat? Nō, inquit sacerdotes legē sciētes, et qd̄ dicūt, uerū est. Igitur nec uos o Iudæi, nec p̄res uestri, de lege sanctificati estis, q̄a qd̄ est lex, nisi uestimētū, aut p̄nus, cuius in ora caro sanctificata, caro Ch̄si portat. i. figurat. ¶ Secūda rñsione, q̄ interrogāti dño, si tetigerit pollutus in aia, ex oibus his nunquid cōtaminabitur? rñdēt sacerdotes et dicūt: Cōtaminabitur, sine dubio cōuincunt et iudicant ex ore suo Iudæi cū sacerdotibus suis, q̄ tā immūdi sint, ut cōtaminet ois homo, quicūq; cōmunicat eorū cærimonijs. Quis enī est pollutus in aia. i. in morte hominis, nisi Iudaicus pp̄ls, q̄ mediatorē dei et hominū Iohannē Christū occidit, et eundē nūc usq; blasphemare nō desinit? Igitur sic (inquit) pp̄lus iste, et gens ista ante faciē meā dicit dñs, subauditur, nō est sanctificatus ex lege, quā Moyses dedit.

Luc. 21

Roma. 7.

1. Iohan. 3
1. Corin. 13

Ex lege nō ē
iustificatio

Cærimoniæ
legis, figura
Christi.

Iudæi in anis
ma polluti.

1. Timo. 2.

COMMENT. RUPER. ABBA. LIB. I.

mortuū experti, uictorē esse mortis, ascensorē esse cœli, iudicē esse uenturū seculi nō accipi-
 pitis. ¶ Quod deinde subiūgit, pculsi uos uēto uerente, & aurugine & grādine, oīa oīa ma-
 nuū uestrāz, & nō fuit in uobis, q̄ reuerteret ad me, hoc est qd̄ nūc usq̄ uidemus, q̄a mīsera
 bile passi excidiū, cū ceciderūt in ore gladij, ciuitate & tēplo flagratis, & q̄ sup̄ fuerūt capti
 uī ducti in oēs gētes, ueracē ip̄m esse sciūt, q̄ pd̄dixit, ferē nullus est q̄ ad eū reuerti uelit, dum
 ceruice, & corde indomabili, Sequitur. L. Ponite corda uestra ex die ista ⁊ in futurū, a
 die uicesima ⁊ quarta noni mēsis, a die qua fundamenta iacta sunt tēpli dñi, ponite sup̄ cor
 te sup̄ cor uestrū. ¶ Quāuis dixerit, & uerū dixerit, & nō fuit in uobis q̄ reuerteret ad me, in

Roma. ij.

men, q̄a futurū est, ut reliquā cōuertant ex eis, uidelicet cū plenitudo gentiū subintroiēt,
 adhuc hortat, & dicit, Ponite corda uestra, &c. Porro in eo qd̄ ita dicit, ex die ista & in futurū
 à die uicesima & quarta noni mēsis, à die q̄ fundamenta iacta sunt tēpli dñi, ponite sup̄ cor
 uestrū, nullū diē libētius intellexerim, q̄ diē natiuitatis eius de quo agitur dñi n̄ri Iesu Christi

Nonus mēsis

tēpli utiq̄ dñi, tēpli nō manifesti. Nā die uicesima et quarta noni mēsis, scilicet Decēbris, il-
 le em̄ Romanis quidē à Martio decimus est, sed Iudæis nonus ab Aprili, q̄ secundū legē pri-
 mus illis in mēsis anni est, die (in q̄) uicesima & quarta noni mēsis, i. Decēbris, Christus de

Ex o. jz.

Die. 24. noni
mēsis natus
est Christus.

uirgine natus est, scilicet octauo Calēdas Ianuarij. Media nocte natus est, & illa nox erat p̄-
 terita diei, q̄a nō ita ut nūc à resurrectione eius dñi, nox tūc p̄cedebat diē, sed dies noctem,
 Igitur diē quā hic dicit diē natiuitatis illius libentissime intellexerim, quā uidelicet dies ap̄d
 Romanos quidem per oēs annos uicesima quarta est mēsis Decēbris, apud ipsos autem
 Iudæos, quia secundū lunam cōputant menses, nō per omnes annos sed tertio decimo diē

Luc. 2.

taxat anno lunaris cycli, itidē uicesima quarta est eiusdē mēsis. Ex die ista (inquit) & in futurū
 quo Christo nascente fundamēta utiq̄ iacta sunt templi corporis eius sacrosancti, & inde p̄-
 succedentes dies & annos & difficultū est, & quanta facta sint magnalia, quāta uobis nō credē-
 tibus mala, quāta credentibus prouenerint bona. Quā sint illa bona, si quasi nesciētes quā-
 retis, iā dicā. Nunquid iā semen in germine est, ⁊ adhuc uinea ⁊ ficus, ⁊ malo gran-
 natū ⁊ lignū oliuæ non floruit? Ex die ista benedicā. ¶ Interrogādo uehementius affic-
 mat illud, unde nemo dubitat, q̄a uidelicet mēse nono, mēse Decēbri, qui (ut iā dictū est) ab

Mysteriū lire
⁊ de Christo

Aprili nonus est Hebræis, semen in germine nō est, nec em̄ hoc tēporis natura fert, nec ui-
 nea, nec ficus, nec malo granatū, nec lignū oliuæ florescit. Sic nimis, q̄n̄ natus est Christus
 ferē nūq̄ erat semen in germine iustitiæ aut flos sanctitatis, ita ut in uinea uel ficu & malo
 granato, & ligno oliuæ, p̄ quā intelligimus iustos hoīes, posset parere. Quomō illo tēp̄e an-
 ni, q̄ & Christus natus est, intrinsecus latet, quicq̄ uitoris est in germine, uinea, ficus, et malo
 granato, seu ligno oliuæ, frigore cūcta cōstringētē, ita quicq̄ in paucis hoībus erat, iustitiæ
 supprimebat, Herode impio regnāte, propter quē uel maxie nō erat tutū, uel iā sciret q̄ de

Matth. 2.

spū sc̄to impregnata fuisset uirginitas Mariæ, quippe cū nec loqui quisq̄ auderet manifeste
 de Messia, i. Christo, qd̄ tēpus aduētus eius existeret, eo q̄ regnāte alienigena sceptrū de Iuda
 et dux de sc̄moribus eius ablatus esset. Igitur propheta intuitu in illius diei uel regis cōsi-
 deratiōe positus: Nunquid (ait) iā semē in germine est, aut lignū floruit? Subaudit nō, Statim q̄
 subiūgit. Ex die ista benedicā, Ponite corda uestra, itē dico, ponite cor uestrū, et uidete quā
 ita est. Nā ex illa die me b̄ndicite, semē in germine apparuit, uinea, ficus, et malo granatū, et
 lignū oliuæ floruit, i. oīs iustitiæ fructus et decus crescere et proficere cœpit. Primo in paru-
 uis innocentibus, q̄s funestus Herodes occidit, quō pietas germinauit, quō lignū oliuæ flor-
 uit: Per totū orbē quidā paradysus spūalis, lilijs castitatis et rosas cœpit uernare martyri-
 tātūq̄ fructū exuberavit usq̄ nūc, et exuberabit usq̄ in finē seculi, ut b̄ndicere dicere do-
 minū deū ad gloriā suā, ex die ista benedicā. Sequit. Et factū est uerbiū dñi secundū oīa
 Aggēū in uicesima ⁊ quarta noni mēsis, dicens: Loquere ad Zorobabel ducē Iuda-
 da, dicens: Ego mouebo cœlū pariter ⁊ terrā, ⁊ subuertā solū regnū, ⁊ conteram
 fortitudinē regni gentiū, ⁊ subuertā quadrigā ⁊ alcesore eius, ⁊ descēdēt equi, ⁊ ab-
 cēlores eorū, uir in gladio fratris sui. ¶ Zorobabel dux filioꝝ Iuda, qui tēplū reuoluit
 uit noie et ope, et in ip̄o principatu suo similitudinē gessit dñi n̄ri Iesu Christi, sic ut et multi tu-
 storū uel prophetarū, quē admodū ipse dicit: Et in manu prophetarū meorū assumit. ¶

Zorobabel ty-
pus Christi
Osee. jz.

de Messia, i. Christo, qd̄ tēpus aduētus eius existeret, eo q̄ regnāte alienigena sceptrū de Iuda
 et dux de sc̄moribus eius ablatus esset. Igitur propheta intuitu in illius diei uel regis cōsi-
 deratiōe positus: Nunquid (ait) iā semē in germine est, aut lignū floruit? Subaudit nō, Statim q̄
 subiūgit. Ex die ista benedicā, Ponite corda uestra, itē dico, ponite cor uestrū, et uidete quā
 ita est. Nā ex illa die me b̄ndicite, semē in germine apparuit, uinea, ficus, et malo granatū, et
 lignū oliuæ floruit, i. oīs iustitiæ fructus et decus crescere et proficere cœpit. Primo in paru-
 uis innocentibus, q̄s funestus Herodes occidit, quō pietas germinauit, quō lignū oliuæ flor-
 uit: Per totū orbē quidā paradysus spūalis, lilijs castitatis et rosas cœpit uernare martyri-
 tātūq̄ fructū exuberavit usq̄ nūc, et exuberabit usq̄ in finē seculi, ut b̄ndicere dicere do-
 minū deū ad gloriā suā, ex die ista benedicā. Sequit. Et factū est uerbiū dñi secundū oīa
 Aggēū in uicesima ⁊ quarta noni mēsis, dicens: Loquere ad Zorobabel ducē Iuda-
 da, dicens: Ego mouebo cœlū pariter ⁊ terrā, ⁊ subuertā solū regnū, ⁊ conteram
 fortitudinē regni gentiū, ⁊ subuertā quadrigā ⁊ alcesore eius, ⁊ descēdēt equi, ⁊ ab-
 cēlores eorū, uir in gladio fratris sui. ¶ Zorobabel dux filioꝝ Iuda, qui tēplū reuoluit
 uit noie et ope, et in ip̄o principatu suo similitudinē gessit dñi n̄ri Iesu Christi, sic ut et multi tu-
 storū uel prophetarū, quē admodū ipse dicit: Et in manu prophetarū meorū assumit. ¶

Sicut nō sanctificatur panis aut pulmentū tactū de summitate uestimenti, cuius in ora carne sanctificatā homo tulerit, et sic omne opus manū eorū, & omnia quae obtulerint ibi, uis delicet in synagoga, uel cœtu suo, ubi in anima. i. in morte polluent Chri, cōtaminata erūt sicut iā dudū p̄ Esaiā dixi: Ne afferatis ultra sacrificiū frustra. Incēsum abominatio est mihi Calēdas uestras & solēnitates uestras odiuit anima mea. Sequitur: **L. Et nūc ponite corda uestra a die hac & supra, anteq̄ ponere lapis super lapidē in tēplo dñi, cū accederetis ad aceruū viginti modiorū, & fieret decē, intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, & fieret viginti.** Percussi uos uento urente, & aurugine, & grādine omnia opera manū uestraz, & nō fuit in uobis, qui reuertere tur ad me, dicit dñs. Et hoc ut litera sonat, ex historijs demonstrare nō possumus, quod propter dilationē, siue intermissionē operis domus domini sic euenerit, quēadmodū dicit: Percussi uos uento urente, & aurugine, & grādine, omnia opera manū uestraz, & quod tūc temporis ita duri, & in malo pertinaces fuerint, ut inde loquatur tanta cōquestione, & nō fuit in uobis, q̄ reuerteretur ad me. Ergo potius huc respiciamus, quo nos mittit, dicens, ante hac, & sic omne opus manū eorū, & omnia quae obtulerint, ibi cōtaminata erūt. Quo em̄ mittit nos dicendo, ibi, nisi ad hęc tempora, ubi sine dubio pollutus est Iudæus in anima, sicut iā dictū est, in morte Christi Iesu, quē occidēdo factus est homicida, & iccirco cū ista quae offert, sunt cōtaminata? Ibidē prophetiæ sp̄m̄ ista quoq; nō dubitemus dicere, & in hoc dicto p̄ferare utiq; hodie. Et nūc (inqt) ponite corda uestra a die hac & supra anteq̄ ponere lapis sup lapidē in tēplo dñi. Dies, anteq̄ ponatur lapis sup lapidē in tēplo dñi, omne tēpus est, qd̄ nūc p̄terit, anteq̄ uelint Iudēi sup̄edificari, tāq̄ lapides uiui, in domo uel tēplo, qd̄ est ecclia Christi, qd̄ futurū est, cū plenitudo gētū subintrauerit, uel superedificata fuerit. Culpa incredulitatis eorū, propter quā oia quae offerūt, cōtaminata sunt, & erunt, q̄ diu fuerint ibi, sc̄z in pollutiōe, qua in aia eius quē occiderūt, sunt polluti, culpa (inquā) incredulitatis eorū pulchre & subtiliter innuitur his uerbis mysticis. Cū accederetis ad aceruū uiginti modiorū, & fieret decē, intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, & fieret uiginti. Quādo em̄ Iudēi accesserūt ad aceruū, & ad torcular intrauerūt, nisi quā Christū de semetip̄s progenitū, pradicantē audierūt, moriendo uiderūt? Ipse est em̄ aceruus modiorū uiginti, q̄ nūerus binarius decenus est, q̄ uidelicet nō unius tantū, sed geminā substantiæ est, nō homo tantū, sed deus & homo est, & ecclesia quoq; eius, aceruus est, sicut eidē dicit ip̄e in Canticis: Vēter tuus sicut aceruus tritici, uallatus lilijs, sed nō dicit, qd̄ aceruus ille uiginti modiorū sit. Iste solus uiginti modiorū aceruus est, q̄a sicut iā diximus, geminā substantiæ est, deus & homo est. Sed uos Iudēi cū intraretis ad aceruū eiusmodi, aceruū modiorū uiginti, facti sunt decē modij, dimidiūq; uobis perijt, q̄a nō deū et hominē, sed tm̄ hominem attēdistis. Et tē mors uel passio eius torcular extitit, unde & p̄pheta alius prospiciens eū, ait. Quare ergo rubrū est indumētū tuū, et uestimēta tua sicut calcātū in torculari. Et ip̄e respōdens, torcular (inqt) calcavi solus. Hoc torcular quinquaginta lagenas, id est, peccatorū remissionē facit. Nūerus nāq; iste, sc̄z quinquagesimus remissionē significat sc̄dm̄ legē, quae anno quinquagesimo remissionē sacravit, unde annus iubilus. i. dimittis dicitur. Sed uos d̄ Iudēi cū intraretis ad torcular eiusmodi torcular lagenarū quinquaginta factę sunt uobis lagenę uiginti, q̄ nūerus lōge ē à nūero quinquagesimo nūero remissionis. Plus q̄ dimidiū uobis defecit. Nā totius qd̄ erat reponēdū, tres uobis partes defunt, & tantūmodo duę susceptę sunt. Quinq; partes suscipi debuerūt, quae ita totū perficiūt sicut quinq; decades in quinquaginta surgunt, & sacratum faciāt iubileum. Quae nam sunt duę partes q̄s suscepistis. Videbat natū ex Maria, passumq; uel mortuū, qūis puerlo corde nō ignoratis. Quae sunt tres ptes q̄s omisit̄is? Nimiq; resurrexisse, i cœlū ascendisse, atq; ad iudicādū uiuos & mortuos, uerūq; eē nō creditis. Nō igit̄ ignoretis, aut scire uos dissimletis cur dñs dixerit, qd̄ oē opus manū uestraz, & oia quae offertis cōtaminata sint, sicut sc̄dm̄ legē cōtaminatur oē qd̄ pollutus in aia tāgit. Nā ista causa ē, qd̄ uos accessistis ad aceruū uiginti modiorū, & decē fecistis. i. Christū & deū hominē p̄sentē habuistis, & hominē uidētes, deū ex opibus cognoscere nolulistis, qd̄q; intrastis ad torcular, & de quinquaginta lagenis uiginti fecistis tribus partibus de toto relictis, tantumq; duabus susceptis. i. uerū hominē, & uere

Esai. j.

j. Petri. z. Roma. jj.

Aceruus. xx. modiorum Christus est.

Cant. 7.

Mors Christi torcular fuit. Esai. 63.

Leui. 25.

Pro quinq; partibus duas tantū receperūt Iudæi.

Sfora
itū. Si
s, etem
& au
, mag
l quod
bo oia
dehde
entium
de que
entem
oria do
cuncta
dū p̄
us fidel
cto in
ide ter
ciem
diem
ā esse
nēis
dēra,
itule
e aut
ep̄o
us in
dige
c gēs
niler
et de
tradit
ulerit
mēū,
iō. Cō
ficari
i, nū
Hoc
docet
erit
i sine
uotib;
omnē
cuius
i. Igi
tū, au
nter
oerit
ib̄ for
cū
lōam
et sic
dedit.
Sicut

Noſe, q̄a Zorobabel interpretat̄ natus in Babylone: Et q̄s in Babylone tā inſigniter eſt natus, q̄ ille, qui cū in forma dei eſſet, ſemetipſum exinanivit ueniens in hūc mūdū, q̄ uere eſt Babylone, in ſimilitudinē hoim factus, & habitu inuētus ut hō, ob h̄mōi cauſam ut ſolueret captiuitatē noſtrā, & ſicut Pſalmiſta cecinerat: Aſcendēs in altū captiua duceret captiuitatē. Opere, q̄a manus eius fundauerūt domū illā manufactā, & manus eius p̄fecerūt eā. Et quis alius niſi ipſe Ieſus Ch̄s fundauit tēplū nō manufactū corporis ſui, & nūc uſq̄ eccleſiā, quē eſt corpus eius, plenitudo eius de uiuis & electis lapidibus p̄fecit: Principatu ſuo, quia principatus d̄i & d̄i filioꝝ Iuda. Et quid eſt Iuda, q̄d interpretatur cōfeſſio, niſi ueritas cōfiteſcentiū d̄i. Et quis neſciat principē cōfeſſiois noſtræ eſſe Ieſum? Cū igitur audimus factū eſſe uerbū d̄i ad Aggæū, ut loqueret̄ ad Zorobabel, uidelicet pulchre intelligimus, q̄a totius ſalutis n̄ræ feſtiuitas & ois prophetiæ ueritas à Ch̄ſo naſcēte de Maria uirgine celebrāda atq̄ implēda, ſuſcepta & in ipſum directa eſt. Quid autē tibi uolūt quatuor dicta hæc, quę pro miſſo, Ego mouebo cœlū & terrā, ita cōtinuat, & cōuertā ſoliū regnōꝝ, & cōterā fortitudinē regni gentiū, & ſubuertā quadrigā & aſcenſorē eius, & cōterā fortitudinē regni gentiū: Ille em̄ uidetur toties repetiſſe, & hoc eſt, ſubuertam ſolium regnorum, q̄d eſt, & cōterā fortitudinē regni gentiū, & cætera ſimilr. Sed reuocemus ad memoriā illam Daniēlis uisionē, in qua quatuor beſtię grandē aſcēdebant de mari. Prima quaſi leōna, ſecūda ſiſmilis urſo, Tertia quaſi pardus, Quarta terribilis atq̄ mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habēs magnos, comedēs atq̄ cōminuens, & reliqua pedibus ſuis cōculcās, & deinde antiqus dierū thronis poſitis ſedit, & uenit cū nubibus cœli quaſi filius hois, atq̄ puenit uſq̄ ad antiquū dierū, & dedit ei potētatē & honorē et regnū, interfecta beſtia, aliæ quoq̄ beſtiarū potēstate ablata. Quod em̄ apud illū, uidelicet Daniēlē, talibus eſt imaginibus p̄ſignatū, hoc ipſm̄ in iſto eſt uerbis repromiſſum. Iſte Zorobabel propter nōs (ut iā dictū eſt) in Babylone natus, ad quē quatuor iſta dicuntur. Ille filius hois eſt, q̄bus quatuor beſtijs interfectis ſiue ſublatis, potēſtas, honor, & regnū ſoli datur q̄d nō corrūpetur. Deniq̄ q̄a quatuor regna fuerūt, q̄ ex iſtoꝝ prophetaȳ tpe cōtra deū ſeſe extulerūt, & per q̄ niſus eſt diabolus deſtruere locū & gentē, unde ſalutē mundi, Ch̄ſtū naſci oportebat, ſecundū q̄d iurauit deus Abraham, iccirco quatuor hic dicta ſunt, & ſubuertā ſoliū regnōꝝ, ſcilicet ſolium Babyloniōꝝ, & cōterā fortitudinē regni gentiū, uidelicet Perſaȳ & Mæcedorū, & ſubuertam eius magnificatus eſt, impiū Antiochū, qui Epiphaneſ ſiue illuſtris dictus eſt, Et recte illud regnū quadrigam nominauit, quia poſt mortē Alexandri magni in quatuor regna diuiſum eſt ſicut et ſignificatū fuerat Daniēli, q̄a hircus caprarū factus eſt magnus nimis, cūq̄ creuiſſet, fractū eſt cornu magnū, et orta ſunt cornua quatuor ſubter illud p̄ quatuor uētos cœli, Et deſcēdēt equi et aſcēſores eoꝝ, ſcilicet Romanū imperiū, cuius equi multi, et equorū aſcēſores plurimi fuerūt. Quo deſcēdēt: Nimirū illuc, ubi Daniēl uult intelligi, dicēdo: et uidi qm̄ interfecta eēt beſtia, et periſſet corpus eius, et traditū eēt ad cōburēdū igni, et de hoc regno maxie notādū, q̄a cū dixiſſet, et deſcēdēt et aſcēſores eoꝝ, addidit, uir i gladio fratris ſui, q̄a q̄d ſerē nulli icognitū eſt Romanū iperū ciuilib⁹, imō plusq̄ ciuilib⁹ bellis ſemetipſm̄ p̄ſepe lacerauit. Et iā q̄dē particulatim et paulatim ſubuerta, et cōtrita ſunt, et ſubuertent et deſcēdēt regna hæc, tūc autē, qm̄ faciet q̄d p̄miſit d̄s, dicēs: Ego mouebo cœlū pariter et terrā, de q̄ uidelicet motu oēs ſcripturæ loquunt̄, q̄ et uirtutes cœlorum mouebunt, tunc oia ſi mal ſubuertent, et deſcēdēt, uicini infernum, q̄a propter hoc (inq̄t Eſaias) dilatauit infernus aſiam ſuā, et deſcēdēt ſublimēs eius, glorioſiq̄ eius ad eū. Sequitur. In die illo dicit d̄s exercitūū, aſſumā te Zorobabel fili Salathiel ſerue meus dicit d̄s, & ponā te quaſi ſignaculū q̄rte electi, dicit d̄s exercitūū. Quomō aſſumā te in illo die. Videlicet eſtendā q̄ aſſumpſerim te, et q̄ regnum tuum ſit legitimum, rapina uero fuerit omne ſolis regnorum, omne regnum gentium, q̄a regnauerunt non ex me: principes extiterunt, et ego antiquus dierum nō cognoui, et iniuria facta eſt mihi in re publica mea, quia nō reſpiciunt ad caniciem ſiue antiquitatem meam, et ius meum quantum in ipſis fuit, infringere fuerunt auſi. Nemo quippe in regno meo, in mundo quod totum eſt et eſſe debet iuris mei, quia mundum ego ſeci, nullus, niſi ex me, regnare debuit. Quicquid homies egerunt noui

Ph. lip. 2
Pſal. 67.
Ephē 1.
1. Pet. 2.
Heb. 3.
Mysteriū Iſæ
Danie. 7.
Quatuor beſtiæ de mari aſcendentes.
1. Mach. 1.
Danie. 8.
Danie. 7.
Luc. 21.
Eſa. 5.
Omnia regna gentium rapina ſunt.

Chrs dñs Zo- & hesterni, ego antiquus dierum faciam quod est meum, ordinabo regnum meū, statim
 robabel & fi- ex me regem meum assumendo te d̄ Zorobabel serue meus, qui unde Zorobabel, inde ser
 lius Salathiel uus meus es, quia formā serui accipiens, in Babylone, id est in mūdo, natus es, & es filius Sa
 Phil. 2. lathiel, id est, filius petitionis dei, filius quē longo et magno desiderio sanctos: uel iustorum
 uniuersitas à me deo suo, ut te mitterē, petiuit. Te assumā dando tibi potestātē & honorem
 & regnū, & oēs populi, tribus, ac linguarū seruient tibi, & potestas tua, potestas æterna, que
 nō auferetur, & regnū tuū qđ non corrūpetur. Assumā te (inquit) & ponā te quasi signacu
 Iohan. 6. lū, quod uidelicet signaculū pater signauit ait ipse de semetipso, & sanctificauit. Apostolus
 Colof. 1. quocq; ipse est (inquit) imago dei inuicibilis, & figura substantiæ eius. ¶ Dicēdo quasi signa
 Heb. 1. culū, nō minuit ueritatē signaculi, sicut in psalmo dicēdo, facti sumus sicut cōsolati, nō dimi
 Psalm. 127. nitur ueritas cōsolationis. Nos quoq; uulgari sermone sic dicere solemus, fecisti quāsi fide
 lis, sicut amicus, & ita dicēdo uere fidelē, uere amicū p̄clare pronūciamus. Itaq; sicut signa
 culū, id est, uere signaculū, quo sicut annulo, siue imagine regis cæra subiecta, ita signatur,
 & similitudine decoratur, credēs & fidelis aia, Vbi ponam te? Nimirū in cōspectu meo ad
 dexterā meā, in gloria mea, in omnipotētia mea, ut hab eas omnē potestātē in cælo & i ter
 ra, ga te legi d̄ forma serui, unā esse p̄sonā cū forma dei. ¶ In tā breui uersiculo tertio repe
 titū esse, dicit dñs exercitūū, non debet nobis uideri tædiōsum, aut superfluum, sed delecta
 Dicit domi- bile & operosum, ga reuere forma serui. Hoc dulcissimæ promissionis eloquiū, dominus
 nus exercitūū pater dixit, dñs uerbū dicit, dominus spūs sanctus dicit, & hoc opus totius est trinitatis, qđ il
 Cant. 7. la forma sedet à dextris dei, talis ut sponsa eius gratuletur, & dicat, Dilectus meus candidus
 & rubicundus, electus ex milibus.

¶ Finis libri primi & ultimi in Aggæum.

PROLOGVS RUPER. IN ZACHARIAM
 PROPHETAM.

Apo. 5.

Viso huius
 Ruperti.

Psalm. 3.
 Chrs in scri
 pturis quærē
 dus p̄cipue.

Ioh. 5.

Psalm. 127.

Psalm. 80.

Longē spectatū d̄ diligens anima, Zachariā nunc ingrederis, qui undeci
 mus est in ordine duodecim prophetarū. Quis nisi uerus & sanctus, qui habet
 clauē Dauid, aperiet intelligentiæ ostiū, dabitq; sermonē rectū, & bene sonan
 tē in os tuū. Quid est quod mente retractas, assistēs iā & pulsans ad huius pro
 phetæ, imō propemodū pulcherrimi Euangelistæ ostiū. Vidi per noctē aut
 Et ecce uir ascendens super equū rufum, atq; hoc dicens, reminisci me facit, quod nescio q̄
 liter sapiens quis accepturus sit, quia uidi per noctē, & ecce immensitas lucis, & patria limi
 nis dulce rubentis, & rubicundo sereno lucentis, ultra q̄ dici possit, & in ea cātus suauis, can
 tus multitudinis iugiter canentis, & absq; interruptione cōsonā laudē personātis. Illic app
 propinquanti accesserūt exinde obuiā quidā puoli, & applaudētes letabū dicit (inquit)
 ille est, qui de dño nostro sic & sic loquitur. Hæc & talia dicit. Interim illius patriæ quæ dñā
 suauitas ineffabilis inundabat secretiora uentris, et dicebat spūs animæ intelligēt, qđ illi cō
 centui deberet cōsociari. Nōne hæc infantilia sunt? Sed tu dñe deus noster, cuius admirabi
 le est nomē in uniuersa terra, Ex ore infantii et lactentiū perfecisti laudē. Igitur quāq; hæc
 audit, siue infantē, siue uirū accipere uelit, tendenda chorda ingenij, percutienda est cithara
 pectoris, tuā Chrīste fidē spirantis, at rogandus est spūs tuæ charitatis, quatenus ipse cōpo
 nat p̄optæ modulamina laudis, q̄ iā dudū hoc inspirauit, ut de p̄phetarū thesauris nihil aliud
 sperē, nihil aliud cupiā cōseq. q̄ testimonia tua, testimonia fidelia euāgelij tui, qđ euāgelizati
 est nobis, quia istæ sunt scripturæ quæ testimoniū perhibēt de te, sicut dixisti Iudæis. Seru
 tamini scripturas, ga in ipsis uos putatis uitā habere, et illę sunt, q̄ testimoniū perhibēt de me
 Ecce in introitu assistens huius scripturæ, illud qđ uerū est, decanto, et sedula mēte rumino,
 quia testimoniū dñi fidele, sapientiā præstans paruulis, iustitiæ dñi rectæ, letificantes corda
 præceptum domini lucidum, illuminans oculos. Fiat mihi secundum illud quod dixisti, quia
 deus noster et dominus, dilata os tuum, et implebo illud.

In mo